

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН НА СПРИЙНЯТЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

ДІХТЯРЕНКО К. В.

здобувач

Харків

У сучасних умовах прискорення змін і вимог середовища актуалізується потреба забезпечення прогресивного випереджаючого зростання національних товаровиробників, що можливе лише шляхом провадження новації, які торкатимуться різних сфер їх життєдіяльності. При цьому слід враховувати, що реалізація інновацій вимагає проведення взаємоузгоджених організаційно-технічних, соціально-економічних й управлінських змін у складі та параметрах використання матеріально-технічної бази підприємства. Оскільки різні організації мають різний потенціал здійснення трансформаційних процесів, можна наголосити на актуальності вироблення інструментарію оцінювання інноваційної спроможності (спроможності до провадження інновацій) підприємств.

Параметри життєдіяльності визначатимуться як факторами внутрішнього середовища, так і особливостями

ми взаємодії підприємства з оточенням. Критично важливим є проведення розрахунків інноваційної спроможності підприємства в напрямках удосконалення використання наявних у його МТБ ключових компетенцій (відмітних особливостей), що надають переваги у конкурентній боротьбі. Оскільки ж провадження інновацій потребує наявності певних важелів (показників) впливу можна наголосити на потребі формування цілісної системи показників, що відбиватиме різні напрямки оцінки ІСП.

У процесі розробки системи показників оцінювання ІСП були використані розробки Ю. П. Анікіна щодо рівня розвитку потенціалу інноваційно-технологічних центрів та Д. Хомутського щодо виділення характеристик інноваційного розвитку суб'єктів господарювання [1]. Разом з тим, пропозиції даних авторів було розширено виділенням рівнів оцінювання ІСП та введенням якісних характеристик інноваційної сприйнятливості підприємства. При цьому, як робочу гіпотезу пропонується розглядати рівень ефективності використання інноваційного потенціалу (визначається на підставі показників у табл. 1) як опосередковану характеристику рівня ІСП.

Таблиця 1

Система показників оцінювання ефективності використання інновацій

Група показників	Склад групи та особливості розрахунку	Характеристика
$ВІП_{1j}$ – загальна оцінка наявності та ефективності використання інноваційного потенціалу	$ВІП_{11}$ – питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі реалізації; $ВІП_{12}$ – додатковий дохід від реалізації нового продукту; $ВІП_{13}$ – додаткова цінність надана споживачу через нововведення; $ВІП_{14}$ – зменшення виробничих витрат від провадження інновацій; $ВІП_{15}$ – додатковий прибуток від захоплення нових сегментів ринку інноваційним продуктом	Параметри інновації як ключового ресурсу, що забезпечує додаткові конкурентні переваги й дозволяє займати лідируючі позиції на ринку
$ВІП_{2j}$ – ефективність використання потенціалу в аспекті реалізації змін технологічного характеру	$ВІП_{21}$ – питома вага параметрів технологічної системи та $ВІП_{22}$ – логістичного ланцюга, охоплених інноваціями; $ВІП_{23}$ – показники стану використання основних засобів (коефіцієнт зносу та оновлення); $ВІП_{24}$ – віддача від капіталовкладень; $ВІП_{25}$ – обсяги інтелектуальної власності	Наявні та приховані можливості щодо залучення й продукування ідей у сфері технологічного відновлення й розвитку
$ВІП_{3j}$ – ефективність використання потенціалу в аспекті реалізації змін організаційного характеру	$ВІП_{31}$ – співвідношення доходів та витрат на створення умов сприйняття інновацій; $ВІП_{32}$ – ступінь задоволення потреб науково-технічних фахівців у необхідній інформації; $ВІП_{33}$ – ступінь відповідності наявних інформаційних фондів інноваційним завданням підприємства	Спроможність організаційно-структурної перебудови за для максимізації ефекту від провадження новацій
$ВІП_{4j}$ – ефективність використання потенціалу в аспекті реалізації змін соціального характеру	$ВІП_{41}$ – віддача від витрат на соціальний розвиток; $ВІП_{42}$ – продуктивність праці; $ВІП_{43}$ – кількість інноваційних ідей, висунутих співробітниками; $ВІП_{44}$ – фондоозброєність праці; $ВІП_{45}$ – питома вага реалізованих інноваційних ідей; $ВІП_{46}$ – віддача від витрат на мотивацію	Параметри інституціонального розвитку. Ефективність норм і правил комерціалізації нових знань
$ВІП_{5j}$ – ефективність використання потенціалу в аспекті реалізації змін економічного характеру	$ВІП_{51}$ – фінансовий результат від реалізації інновацій; $ВІП_{52}$ – рентабельності інновацій (innovation investment return) та $ВІП_{53}$ – дисконтована вартість (NPV) за реалізованими та запланованими проектами перетворень; $ВІП_{54}$ – динаміка чистого грошового потоку; $ВІП_{55}$ – коефіцієнт самофінансування інвестицій	Сукупність ресурсів, які можуть бути залучені та використані для розширеного відтворення факторів виробництва

Зростання ефективності використання потенціалу МТБП ґрунтується переважно на дії позитивних кіл зворотних зв'язків. При цьому утворюється представлено на рис. 1 коло зростання інноваційної спроможності. Відповідно покращення кожного з поданих у табл. 1 показників характеризуватиметься збільшенням рівня ІСП, яке також може моделюватися як множина певного роду показників $\{ICP\}$.

дині кожної з виділених груп за 10-ти бальною шкалою. У результаті отримуємо УЕОЗП – усереднену експертну оцінку значимості показника; розрахунок вагових коефіцієнтів (k_i) для показників (характеристик) шляхом розподілу відповідної бальної оцінки на суму бальних оцінок по даній групі показників ($k_i = b_i / \Sigma b_i$). Характеристика означена як ВГП (ваговий коефіцієнт показника); експертна оцінка рівня показника (характеристики) (a_i) за

Рис. 1. Коло зміни інноваційної сприйнятливості підприємства

Орієнтуючись на рис. 1, можна запропонувати звести процедуру оцінювання ІСП до формування переліку темпових змінних (значення $\{VIP_1\} / \{VIP_0\} > 1$ свідчить про зростання сприйнятливості до нововведень), що можна оцінювати як простий перелік співвідношень поданих у табл. 1 показників, а можна трансформувати у модель системної динаміки. Якщо ж ідентифікувати інноваційний потенціал як спроможність використання наявних можливостей та ресурсів для проведення різних змін технологічного, економічного, соціального або організаційного характеру, також можна визначити його співвіднесення з параметрами ІСП.

Приклад застосування таких процедур розглянемо на підставі дослідження особливостей розвитку матеріально-технічної бази ВАТ «Турбоатом». При цьому буде здійснено орієнтацію на оцінку й розвиток усього потенціалу підприємства (для подолання можливої асиметрії) за наведеними у табл. 2 рівнями.

Аналіз потенціалу ВАТ «Турбоатом» проведемо шляхом виділення чотирьох його елементів з подальшою оцінкою відповідності кожного елемента потенціалу рівню розвитку матеріально-технічної бази підприємства. Розрахунок інтегральних показників забезпеченості елементів потенціалу підприємства ресурсами проведемо в кілька етапів: проведення експертної оцінки значимості показників (характеристик) (b_i) усере-

дні 3-х бальною шкалою (0, 1 або 2 бали, кількість 5); розрахунок безпосередньо інтегрального показника (ІП) забезпеченості елемента потенціалу підприємства тим або іншим видом ресурсів ($I = \Sigma(a_i * k_i)$ без округлення). Значення цього показника перебуває в інтервалі від 0 до 2.

Усього буде розраховано 12 інтегральних показників, кожному з яких привласнимо індекс i_j , де i – порядковий номер типу ресурсів, j – порядковий номер елемента потенціалу. Для якісної характеристики елементів потенціалу підприємства, залежно від значень інтегральних показників, запропоновано їх розподіл через виділення низького ($< 0,7$), середнього ($0,7 < I_j < 1,4$), та високого ($I_j > 1,4$) рівнів елемента потенціалу підприємства. Відповідно до такого розподілу потенціал загального управління, маркетинговий й інноваційний потенціал ВАТ «Турбоатом» мають середній рівень, а виробничий потенціал – високий рівень.

За аналогією до оцінки рівня потенціалу, показники оцінки ефективності використання потенціалу розвитку підприємства розбиваються на тіж самі 4 групи (відповідно до виділеного раніше елементами потенціалу). Розрахунок інтегральних показників ефективності використання елементів потенціалу підприємства проведемо в кілька етапів: експертна оцінка значимості показників (характеристик) (b_i) усередині кожної із трьох виділених груп (крім показників використання вироб-

ничого потенціалу); розрахунок вагових коефіцієнтів (k_i) для показників; експертна оцінка рівня показника за шкалою від 0 до 1; розрахунок безпосередньо інтегральних показників ефективності використання елемента потенціалу МТБП (значення цих показників перебуває в інтервалі від 0 до 1).

ній змінності роботи ($K_{зв}$) на коефіцієнт ефективності системи мотивації виробничого персоналу (K_{EM}), що визначається за допомогою експертних оцінок ($K_{ЕВВП} = K_{зв} \times K_{EM}$). На ВАТ «Турбоатом» коефіцієнт ефективності використання виробничого потенціалу дорівнює 0,328 ($0,565 \times 0,58$). Радар зведеної оцінки ефективно-

Таблиця 2

Розрахунок потенційно досяжного чистого прибутку й здатності генерування внутрішніх інвестиційних ресурсів

№	Показник	Од. виміру	Значення
1	Обсяг товарної продукції за 2008 р.	Тис. грн	240827,9
2	Вартість сировини, матеріалів, покупних напівфабрикатів у 2008 р.	Тис. грн	128060,0
3	Заробітна плата відрядників у 2008 р.	Тис. грн	7581,2
4	Відсоток відрахувань на соціальні заходи	%	39,44
5	Сума відрахувань на соціальні заходи від заробітної плати відрядників у 2008 р.	Тис. грн	2990,0
6	Заробітна плата відрядників з відрахуваннями в 2008 р.	Тис. грн	10571,2
7	Амортизаційні відрахування в 2008 р.	Тис. грн	13744,0
8	Чистий прибуток за 2008 р.	Тис. грн	23589,0
9	Приріст чистого прибутку у випадку рівності обсягів товарної й реалізованої продукції	Тис. грн.	18878,3
10	Коефіцієнт використання виробничих потужностей у 2008 р.		0,565
11	Додаткові доходи й видатки, що виникають при повнім використанні виробничих потужностей:		
	Обсяг товарної продукції	Тис. грн	185416,2
	Вартість сировини, матеріалів, покупних напівфабрикатів	Тис. грн	98594,9
	Заробітна плата відрядників з відрахуваннями	Тис. грн	8138,9
	Додатковий прибуток до оподаткування	Тис. грн	78682,4
	Ставка податку на прибуток	%	25
	Додатковий чистий прибуток	Тис. грн	59011,8
12	Разом чистий прибуток при повнім використанні виробничих потужностей	Тис. грн	101479,1
13	Разом грошовий потік при повнім використанні виробничих потужностей	Тис. грн	115223,1

Ефективність використання виробничого потенціалу пропонується розраховувати на підставі відповідного коефіцієнту ($K_{ЕВВП}$), що визначається множенням коефіцієнта завантаження устаткування при оптималь-

сті використання потенціалу розвитку представлено на рис. 2.

На підставі зіставлення чотирикутників рівня й ефективності використання потенціалу розвитку ВАТ

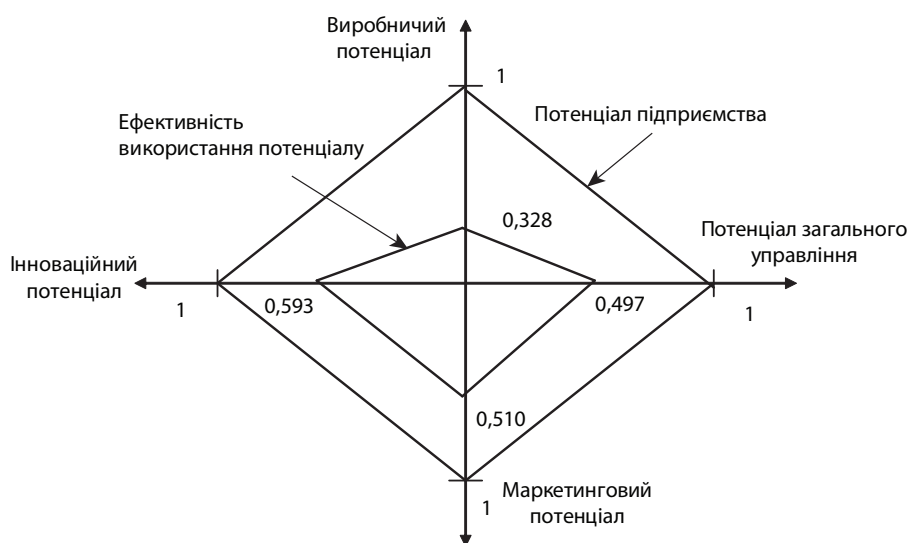

Рис. 2. Ефективність використання потенціалу МТБ ВАТ «Турбоатом»

«Турбоатом» можна сформулювати рекомендації з підвищення ефективності його використання. При цьому перш за все слід звернути увагу на виробничий потенціал й розвиток МТБП в аспекті забезпечення саме виробничого процесу.

Таким чином, удосконалювання інноваційного потенціалу ВАТ «Турбоатом» необхідно здійснювати вздовж шляху розвитку його матеріально-технічної бази. Крім цього, варто розглянути можливі варіанти розширення співробітництва в науково-технічній сфері з вітчизняними й закордонними організаціями, придбання ліцензій на виробництво й реаліза-

цію високотехнологічної продукції тощо. Аналогічно й потенціал загального управління не використовується ефективно через недостатню розвиненість відповідного елемента потенціалу розвитку підприємства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов А. Системный анализ. Учебник для вузов. / Антонов А. В. – М. : Высшая школа. 2004. – 454 с.
2. Богатирьев І. Управління розвитком підприємства: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / І. О. Богатирьев / Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 22 с.

УДК 332.142.2

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

РЯЗАНЦЕВА Н. О.

кандидат економічних наук

ВОРОНОВА Г. Г.

аспірантка

Луганськ

Неоднозначне світове геополітичне положення України та складне внутрішнє соціально-економічне становище, в якому перебуває держава, актуалізують проблему національної безпеки в цілому та забезпечення економічної безпеки зокрема. Серед негативних явищ і тенденцій в економічній сфері, що склалися в останні роки, особливе занепокоєння, з точки зору національної і економічної безпеки, продовжують викликати такі як, істотне скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності, науково-технічного та технологічного потенціалу. Задля піднесення економіки країни необхідне підвищення ефективності системи державного управління та місцевого самоврядування, стимулювання розвитку регіонів на принципах забезпечення балансу загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів. Дослідження провідних вчених підтверджують необхідність спрямованості регіональної політики всіх рівнів влади і місцевого самоврядування на забезпечення економічної безпеки.

Дослідженнями формування регіональної політики в контексті забезпечення економічної безпеки держави займалися М. І. Долішній, С. М. Злупко, С. Й. Вовканич, Є. І. Бойко, Б. М. Данилишин, З. С. Варналій, О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. М. Геєць, Т. С. Клебанова. Провідними вітчизняними фахівцями та науковцями: В. І. Мунтяном, Г. Пастернак-Таранушенко, Я. А. Жаліло, Т. Т. Ковальчуком, О. Є. Користіним, О. І. Барановським – розглянуто теоретичні основи розвитку наукової категорії «економічна безпека» та питання забез-

печення економічної безпеки держави. У російській та зарубіжній науці питанням економічної безпеки країни займалися Л. І. Абалкін, Є. А. Олейников, В. К. Сенчагов, П. Х. Линдерт, Дж. Сакс, С. Фішер, Я. Тімберген та ін.

Основні теоретичні засади розроблені цими вченими є актуальними для України досі, однак впровадження нових законодавчих положень і політичних концепцій вимагають дослідження та розробки нових прикладних методів і методологій здійснення та формування регіональної політики, особливо з урахуванням необхідності забезпечення економічної безпеки.

Метою статті є аналіз існуючого стану та визначення тенденції розвитку регіонів країни. Окреслення пріоритетних напрямів формування регіональної політики, з урахуванням необхідності забезпечення економічної безпеки.

Стан регіонів України протягом останніх років визначався тенденціями макроекономічних процесів у країні, зокрема, труднощами ринкових трансформаційних перетворень економіки. Сучасна оцінка існуючого стану та виявлення тенденцій розвитку регіонів, прогнозування соціально-економічних процесів, визначення перспективних завдань і важелів та методів їх реалізації позначено ствердженням нової регіональної політики.

Об'єктивною передумовою регіональної політики виступає структурна неоднорідність простору країни у природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному і політичному аспектах. Зведення до мінімуму цих нерівностей, на яких може ґрунтуватися виникнення соціальних конфліктів, перешкоди соціально-економічному розвитку країни в цілому є сутністю регіональної політики. Основою регіональних реформ має стати концепція економічної безпеки. Концепцією економічної безпеки України визначено – «... забезпечення економічної безпеки – це гарантія незалежності країни, умови стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства» [1, с. 6].

Головними складовими економічної безпеки є зовнішня та внутрішня економічна безпека [2], однак для